

**LAKIVALIOKUNNAN LAUSUNTO
19/2000 vp**

Valtioneuvoston kirjelmä Saksan liittotasavallan ehdotuksesta päätökseksi ja Portugalin tasavallan, Ranskan tasavallan, Ruotsin kuningaskunnan ja Belgian kuningaskunnan ehdotuksesta päätökseksi (Eurojust-yksikön perustaminen vakavan järjestäytyneen rikollisuuden torjumiseksi) sekä Saksan liittotasavallan, Portugalin tasavallan, Ranskan tasavallan, Ruotsin kuningaskunnan ja Belgian kuningaskunnan ehdotus päätökseksi (väliaikaisen oikeusyhteistyöyksikön perustaminen)

Suurelle valiokunnalle

JOHDANTO

Vireilletulo

Eduskunnan puhemies on 7 päivänä marraskuuta 2000 lähettänyt valtioneuvoston kirjelmän Saksan liittotasavallan ehdotuksesta päätökseksi ja Portugalin tasavallan, Ranskan tasavallan, Ruotsin kuningaskunnan ja Belgian kuningaskunnan ehdotuksesta päätökseksi (Eurojust-yksikön perustaminen vakavan järjestäytyneen rikollisuuden torjumiseksi) sekä Saksan liittotasavallan, Portugalin tasavallan, Ranskan tasavallan, Ruotsin kuningaskunnan ja Belgian kuningaskunnan ehdotuksesta päätökseksi (väliaikaisen oikeusyhteistyöyksikön perustaminen) (U 51/2000 vp) käsiteltäväksi suureen valiokuntaan ja samalla määrännyt, että lakivaliokunnan

on annettava asiasta lausuntonsa suurelle valiokunnalle.

Asiantuntijat

Valiokunnassa ovat olleet kuultavina

- lainsäädäntöneuvos Katariina Jahkola, oikeusministeriö
- valtiosyyttäjä Raija Toiviainen, Valtakunnansyyttäjänvirasto
- rikosylitarkastaja Markku Ryymin, keskusrikospoliisi
- asianajaja Aarno Arvela, Suomen Asianajajaliitto.

VALTIONEUVESTON KIRJELMÄ

Ehdotukset neuvoston päätöksiksi

Ehdotusten tausta

Tampereen Eurooppa-neuvoston kokouksen päätelmissä vuonna 1999 asetettiin tavoitteeksi perustaa vakavan järjestäytyneen rikollisuuden torjumiseksi ns. Eurojust-yksikkö, joka koostuisi oikeusjärjestelmästä riippuen joko syyttäjistä, tutkintatuomareista tai vastaavaa toimivaltaa käyttävistä poliiseista. Eurojustin tehtävänä olisi kansallisten syyttäjäviranomaisten keskinäisen koordinoinnin edistäminen ja rikostutkimuksen tukeminen.

Aloitteita neuvoston päätökseksi Eurojust-yksikön perustamiseksi on tehty kaksi, Saksan aloite ja neljän maan, Portugalin, Ranskan, Ruotsin ja Belgian, yhteinen aloite. Aloitteet eroavat toisistaan siinä, että Saksan aloitteen mukaan Eurojust on rakenteeltaan ja operatiivisesti kevyempi kuin neljän maan aloite.

Edellä mainitut viisi valtiota ovat tehneet myös aloitteen neuvoston päätökseksi, jolla perustettaisiin väliaikainen oikeusyhteistyöyksikkö.

Eurojust-yksiköiden tehtävät

Pysyvän Eurojust-yksikön tehtävänä olisi tehostaa ja helpottaa jäsenvaltioiden toimivaltaisten tutkinta- ja syyttäjälinten yhteistyötä vakavan kansainvälisen rikollisuuden torjunnassa, kun ko. rikollisuus vaikuttaa kahteen tai useampaan jäsenvaltioon ja tapauksessa tarvitaan kyseisten jäsenvaltioiden oikeusviranomaisten koordinointia toimintaa.

Väliaikaisen oikeusyhteistyöyksikön tavoitteena on vakavaan, erityisesti järjestäytyneeseen rikollisuuteen liittyvää tutkintaa ja syyttämistä koskevan yhteistyön kehittäminen toimivaltaisten kansallisten viranomaisten välillä

sekä rikostutkimuksen ja syytetoimien koordinoinnin edistäminen. Päätösluonnokseen liitetyn julistuksen mukaan päätös väliaikaisesta yksiköstä ei rajoita niitä neuvotteluja, joita pysyvästä yksiköstä käydään.

Vaikutukset Suomen lainsäädäntöön

Poliisin ja syyttäjän osallistuminen väliaikaisen yksikön toimintaan ei ehdotetussa muodossaan edellytä lainsäädäntömuutoksia. Lainsäädäntömuutoksia ei tarvita myöskään silloin, kun vieraan valtion edustaja osallistuu Suomessa tutkintatoimenpiteisiin, mutta ei omaa itsenäistä toimivaltaa päättää tutkintatoimenpiteistä.

Valtioneuvoston kanta

Valtioneuvosto pitää tärkeänä, että Tampereen erityisistunnon päätelmien mukaisesti kiireellisesti valmistellaan Eurojustia koskevaa instrumenttia, koska Eurojust luo mahdollisuuden tehostaa Euroopan unionin rajat ylittävän rikollisuuden vastaista toimintaa. Valtioneuvosto tukee myös ehdotusta väliaikaisen oikeusyhteistyöyksikön perustamiseksi, joka toimisi siihen saakka, kunnes pysyvä Eurojust-yksikkö on perustettu.

Valtioneuvosto katsoo, että Eurojustin organisaatio ja tehtävät tulisi määritellä siten, että Eurojust tuo käytännön lisäarvoa rajat ylittävän rikollisuuden vastaiseen toimintaan. Eurojustin asiallinen toimivalta ei saisi olla ainakaan Europolin toimivaltaa suppeampi.

Eurojustin kansallisten jäsenten valtuuksien osalta valtioneuvosto katsoo, että valtuudet, joita Eurojustin kansallisilla jäsenillä kansallisten lainsäädäntöjensä nojalla on, olisivat voimassa koko maassa.

VALIOKUNNAN KANNANOTOT

*Perustelut**Väliaikainen yksikkö*

Valiokunta toteaa, että väliaikaisen, Brysseliin sijoitettavan oikeusyhteistyöyksikön perustamisesta on päätetty EU:n oikeus- ja sisäasiainministeriöiden neuvostossa marraskuussa 2000. Valiokunnalla ei ole huomauttamista tämän johdosta.

Pysyvän yksikön perustaminen

Oikeusviranomaisten väliltä puuttuu poliisilla jo pitkään olleita yhteistyöinstituutioita (Interpol, Europol) vastaava elin. Eurojust on siten tärkeä ja tarpeellinen yksikkö syyttäjien välisessä yhteistyössä olevan aukon täyttämiseksi. Uuden yhteistyömuodon arvioidaan nopeuttavan ja tehostavan syytetoimenpiteiden käynnistämistä ja siten edistävän rikosvastuun toteutumista yhteiskunnassa. Suomessa on tälläkin hetkellä tutkinnassa ja vireillä sellaisia rikosasioita, joiden asianmukainen hoitaminen olisi edellyttänyt tutkinnan ja syytetoimien koordinoitua vieraan valtion oikeusviranomaisten kanssa.

Suomen lainsäädännön mukaan poliisiviranomainen toimii esitutkinnan johtajana. Tässä suhteessa Suomen lainsäädäntö poikkeaa muiden EU:n jäsenvaltioiden lainsäädännöistä, joissa ainakin törkeissä rikoksissa tutkinnanjohtajana toimii syyttäjä tai tutkintatuomari. Valiokunnan käsityksen mukaan tämä eroavuus ei kuitenkaan muodostu ongelmaksi, koska rikosten selvittämiseksi ja syytteen nostamiseksi tuomioistuimessa tarvitaan joka tapauksessa sekä syyttäjä- että poliisiviranomaisia. Alkavathan suomalaisenkin syyttäjän syyteharkintaan liittyvät tehtävät jo esitutkintavaiheessa, jolloin kerätään syytteen toteennäyttämiseksi tarpeellinen näyttö.

Europolin toiminnallisissa operaatioissa ongelmaksi on usein muodostunut se, miten muiden valtioiden pakkokeino- ja syyttämivaltaa käyttävät viranomaiset saadaan tukemaan poliisin yhteistyötä. Sekä poliisi- että syyttäjäviran-

omaiset suhtautuvat myönteisesti Eurojustin perustamiseen.

Kansallinen lainsäädäntö

Kansallisen lainsäädännön kannalta tilanne ei valiokunnan saaman selvityksen mukaan ole niin selkeä kuin valtioneuvoston kirjelmään liittyvässä muistiossa kerrotaan.

Palkkaukseen liittyvistä syistä väliaikaiseen ja ilmeisesti aikanaan myös pysyvään yksikköön valittava henkilö tulee muodollisesti olemaan ulkoasiainministeriön virkamies. Ulkoasiainministeriön virkamiehellä ei ole syyttäjän valtuuksia. Jotta tällaiset valtuudet voitaisiin antaa, yleisistä syyttäjistä annettussa laissa tarvitaan säännös, jonka mukaan valtakunnansyyttäjä voi tarvittaessa antaa nimetyille virkamiehelle syyttäjän valtuudet samalla tavalla kuin poliisilain mukaan on mahdollista antaa poliisin valtuudet.

Eurojustin toiminta tulee ratkaisevasti perustumaan tietojenvaihtoon eri valtioiden välillä. Erityisen merkittäväksi muodostuu Schengenin tietojärjestelmien hyväksikäyttö. Poliisin henkilötietorekisterilain mukaan syyttäjä ei ole toimivaltainen Schengen-viranomainen, eikä hänellä siten ole valtuuksia tämän tietojärjestelmän käyttämiseen.

Johtopäätökset

Lakivaliokunta puoltaa Eurojust-yksikön perustamista ottamatta kuitenkaan yksityiskohtaista kantaa uuden yksikön organisaatorakenteeseen. Valiokunta pitää erityisen tärkeänä, että Eurojustin ja Europolin välille syntyy tiivis ja hyvä yhteistyö. Sen vuoksi on syytä harkita, pitäisikö pysyvä Eurojust-yksikkö fyysisesti sijoittaa mahdollisimman lähelle Europolia. Väliaikaisen yksikön toiminnasta saatavat kokemukset on syytä ottaa tarkoin huomioon.

Valiokunta pitää välttämättömänä, että kansallinen lainsäädäntömme saadaan nopeasti muutetuksi niin, että syyttäjät voivat täysitehoisesti toimia Eurojustissa.

Lausunto

Lausuntonaan lakivaliokunta kunnioittavasti ilmoittaa,

että valiokunta yhtyy asiassa valtioneuvoston myönteiseen kantaan edellyttä-

en kuitenkin, että edellä perusteluissa mainittu kansallinen lainsäädäntö, joka on tarpeen syyttäjien asianmukaisen toiminnan turvaamiseksi Eurojustissa, saatetaan pikaisesti kuntoon.

Helsingissä 12 päivänä joulukuuta 2000

Asian ratkaisevaan käsittelyyn valiokunnassa ovat ottaneet osaa

pj.	Henrik Lax /r	Paula Lehtomäki /kesk
vpj.	Matti Vähänäkki /sd	Kari Myllyniemi /kesk
jäs.	Sulo Aittoniemi /alk	Veijo Puhjo /vas
	Leena-Kaisa Harkimo /kok	Susanna Rahkonen /sd
	Jyri Häkämies /kok	Tero Rönni /sd
	Erkki Kanerva /sd	Mauri Salo /kesk
	Toimi Kankaanniemi /skl	Marja Tiura /kok
	Annika Lapintie /vas	Lasse Virén /kok.

Valiokunnan sihteerinä on toiminut

valiokuntaneuvos Kaisa Vuorisalo.